

DRIE BROERS DOUWES DEKKER ALS VRIJWILLIGERS IN DE ANGLO-BOERENoorlog

Dr. C. de Jong

Universiteit van Suid-Afrika

Onder de Nederlandse vrijwilligers, die in de Anglo-Boerenoorlog 1899-1902 hebben gestreden aan de zijde der Boeren, waren drie gebroeders Douwes Dekker uit Nederlands Oost-Indië. Hun vader heette Auguste Henri Edouard, hun grootvader Jan Douwes Dekker. Deze was een broer van Eduard, die in de Nederlandse letterkunde bekend is geworden onder zijn schrijversnaam Multatuli en onder andere *Max Havelaar* heeft gepubliceerd. Jan was drie en een half jaar ouder dan Eduard. Hij is in 1816 op Ameland geboren, werd zeeman en scheepskapitein, later welgesteld tabaksplanter op Java. Hij was getrouwd met Marie Boussquet (1836-1910), een schrandere vrouw, en zij kregen zeven kinderen. Hij is in 1864 te Grissee op Java overleden.

Zijn oudste zoon was Auguste Henri Edouard, geboren te Amsterdam in 1850, overleden te Batavia in 1924. Hij was muzikaal, tekende en schilderde en publiceerde enige artikelen, waarvan een ter verdediging van Multatuli: hij was een der beste schakers van Nederlands Oost-Indië. Hij is in 1870 getrouwd met Louise Margaretha Neumann, geboren te Pekalongan op Java in 1844 en overleden te Batavia in 1899. Zij was een dochter van een Duitse immigrant en van een Javaanse vrouw. De drie broers die deelnamen aan de Anglo-Boerenoorlog, hadden dus een kwart Javaans bloed in zich. Dit verklaart ten dele de populariteit van de middelste, Ernest, onder de Indonesiërs.

Auguste was agent van de Nederlandsch-Indische Escomptobank — een handelsbank — te Batavia en na zijn pensioenering makelaar in effecten. Hij had de eigenaardige gewoonte aan elk van zijn vier kinderen drie voornamens te geven, waarvan de eerste en de derde dezelfde beginletter hadden. Dat vergemakkelijkte mij het terugvinden van deze broers onder de verschillende Douwes Dekkers.

Zij heetten in volgorde van leeftijd:

Julius ("Jules") Alexander Johan, geboren te Soerabaja op 20 mei 1868, overleden te Batavia op 7 Augustus 1940;

Ernest François Eugène, geboren te Pasoeroean op Java op 8 oktober 1879, overleden te Bandoeng op 27 Augustus 1950;

Guido Maximiliaan Gustaaf, geboren te Batavia op 20 oktober 1883, overleden te Schoorl in Nederland op 9 maart 1959.

Opvallend bij vele leden van opeenvolgende geslachten der familie Douwes Dekker was en is hun aanleg voor kunst, vooral tekenen, schilderen en schrijven. Men vindt het schrijverstalent afgezien van Multatuli vooral bij Ernest en in bescheidener mate bij Jules en Guido.¹

Niet alleen in Nederland, ook in Nederlands Oost-Indië liep de geestdrift voor de zaak der stamverwante Boeren hoog, toen de oorlog tussen de Republieken en Groot-Brittannië op 11 oktober 1899 uitbrak. De drie zoons van Auguste Douwes Dekker schaarden zich onder de

vrijwilligers, die naar Zuid-Afrika trokken om de Boeren met de wapens bij te staan. Bijzonderheden hoe alle zoons uit dit ene gezin hiertoe kwamen en hoe hun familie reageerde, zijn mij niet bekend.

De twee oudsten zijn in 1900 van Java naar Zuid-Afrika gereisd met het laatste geld van hun vader, volgens de familie-overlevering.² Auguste was namelijk kort tevoren getroffen door een "Krach", zoals men destijds een scherpe koersdaling op de effectenbeurs noemde. Zij kwamen evenals de meeste vrijwilligers van overzee via Lourenço Marques in Transvaal aan. De jongste zoon, Guido, was slechts 16 jaar oud, maar wilde niet achterblijven. Enige maanden later, in het begin van 1900 heeft hij zich aangemeld bij de Republikeinse strijdmacht.

Het is een moeilijke zaak om de lotgevallen der buitenlandse vrijwilligers in de Anglo-Boerenoorlog na te gaan. Meestal kwamen zij als het ware uit de lucht vallen en zij verdwenen dikwijls spoorloos uit Zuid-Afrika. Sommigen zijn geregistreerd als burger van Transvaal of de Vrijstaat, maar na de bezetting van Bloemfontein en Pretoria is de administratie der Republieken grotendeels gestaakt en verloren gegaan. Soms sloten de vrijwilligers zich aan bij korpsen van in de Republieken gevestigde landgenoten, zoals het Hollanderkorps, het Duitse korps, het Skandinavische korps en het Ierse korps, dat vocht tegen de zogenaamde Britse overheersers van Ierland. Maar de drie eerstgenoemde korpsen leden in 1899 zulke zware verliezen, dat zij zijn ontbonden. Waarschijnlijk hebben de drie Douwes Dekkers zich dan ook bij de Boerencommando's aangesloten.

In de archieven van Zuid-Afrika kan men buitenlandse vrijwilligers alleen terugvinden, wanneer zij in Britse krijgsgevangenschap raakten, want de Britse administratie was tiptop in orde, of wanneer zij na de oorlog aanzoek hebben gedaan bij de Regering van de Unie van Zuid-Afrika om de decoratie of medaille voor trouwe dienst bij de Republikeinse strijdmachten te mogen ontvangen. De Regering heeft deze onderscheidingen voor burgers en buitenlanders ingesteld in de Regulatie No. 2307 van 21 december 1920, mogelijk om aldus de Republikeinse strijders in de Anglo-Boerenoorlog, die in groot aantal ook in de Eerste Wereldoorlog in de Uniestrijdmacht hadden gediend, te complimenteren. Bij hun aanzoek om de bedoelde onderscheiding te ontvangen moesten de aanvragers hun korpsofficieren en krijgsverrichtingen vermelden. Onder deze aanvragers is gelukkig Jules Douwes Dekker geweest.

Soms vindt men namen en bijzonderheden van buitenlanders in de persoonlijke gedenkschriften van krijgsmakkers in de oorlog. Enigen hebben zelf herinneringen aan de oorlog gepubliceerd en van hen weten wij het meeste. Onder hen is de jongste der Douwes Dekkers, Guido, . . . ten minste als wij erin slagen zijn gedrukte herinneringen terug te vinden . . .

De oudste broer, Jules, en mogelijk ook de tweede, Ernest, hebben deelgenomen aan de sluipoorlog of *guerrilla*, welke in de Oranje-Vrijstaat is gevoerd na de val van Bloemfontein op 13 maart 1900 en in Transvaal na de val van Pretoria op 5 juni 1900. Deze oorlogvoering was bijzonder veeleisend en hard en vooral Jules heeft door hieraan deel te nemen moed

en uithoudingsvermogen bewezen. Beiden zijn krijgsgevangen genomen, Ernest in de tweede helft van 1900, Jules in februari 1902. Guido heeft de terugtocht der Transvalers onder generaal Louis Botha van Pretoria naar de Portugese grens meegemaakt, is uitgeweken naar Lourenço Marques en vandaar langs een omweg naar Java teruggekeerd.

Lotgevallen van Jules A. J. Douwes Dekker

Wij zijn het beste ingelicht over de avonturen van Jules, dank zij de inlichtingen, welke hij in 1938 eigenhandig aan de Unieregering heeft verstrekt en gedagtekend: Batavia, Noordwijk 30, 1938, om de oorlogs onderscheiding te verkrijgen³. Hij vermeldt als zijn legerrang "enkele malen korporaal van patrouille en korporaal van brandwacht". Deze rang legde volgens R. W. Schikkerling in zijn dagboek van de sluipoorlog zwaardere verplichtingen op dan aan de gewone burger zonder rang en werd daarom door Schikkerling en zijn makkers niet begeerd: de korporaal moest wegens de geringe tucht onder de Boeren telkens vrijwilligers zoeken voor gevaarlijke verrichtingen en het voorbeeld van plichtsbetrachting geven. Mede vermoedelijk daarom is Jules alleen bij tussenpozen korporaal geweest⁴.

Als commando waarbij hij heeft gediend, vermeldt hij: "Bijna voortdurend onder comm(endant) Theron in gemeenschap met Gen(eraal) Chr(istiaan) R(udolf) De Wet. Eenigen tijd onder commandant P(iet) Pretorius in de districten Kimberley en Boshoff". Hij behoorde dus tot het keurkorps der verkenner van Christiaan de Wet, dat is opgericht door Danie Theron, de populaire, legendarische Boerenheld. Jules noemt Danie "de onvergetelijke 'Kapi' (Kappie), gesneuveld door groote nalatigheid van Generaal Liebenberg". De bitterheid over het verlies van de beminde Danie klinkt na bijna 40 jaren nog uit deze zinsnede, maar van nalatigheid door generaal Liebenberg is niets vastgesteld.

Jules diende volgens eigen mededeling onder commandant Jan Theron, familielid en opvolger van Danie; hij noemt per vergissing Jan ook Danie. Hij vermeldt verder als zijn officier "Manie-Malan". Deze was vermoedelijk Manie Maritz, want Manie Malan is mij onbekend; na bijna 40 jaar was Jules Douwes Dekkers geheugen voor namen en data allicht onnauwkeurig geworden. Manie Maritz was een andere officier van aanzien, voortgekomen uit Therons verkennerkorps; hij is onder andere bekend geworden als Rebellenleider in de Kaapkolonie in 1901-1902 en als belangrijke figuur in de Rebelle in 1914.

Voorts noemt Jules als zijn superieuren de commandanten Buys en Piet Pretorius met de vermelding, dat laatstgenoemde is gesneuveld op 3 april 1902.

Jules somt ook namen van plaatsen op, waar hij heeft gestreden. Het is soms moeilijk om, alleen afgaande op plaatsnamen, vast te stellen waar en wanneer hij daar heeft gevochten, want sommige daarvan komen voor in uiteenliggende streken van Zuid-Afrika. Hij heeft de terugtocht onder generaal Louis Botha in Oost-Transvaal meegemaakt en daar de gevechten bij de hofstede Paardenkraal bij Belfast⁵ en te Dalmanutha

of Berg-en-Dal bij Machadodorp op 27 augustus 1900 volgens eigen getuigenis bijgewoond. In oktober 1900 is hem een rapport van de Transvaalse regering over president Krugers vertrek met het Nederlandse oorlogsschip 'Gelderland' ter hand gesteld en hiermee is hij naar generaal de Wet — d.w.z. naar de Vrijstaatse regering — gestuurd. Na het vervullen van deze politiek belangrijke opdracht heeft hij zich aangesloten bij Therons korps en gedurende de overige oorlogsmaanden dienst gedaan onder De Wet of diens commandanten.

Als gevechten, waaraan hij in de Vrijstaat heeft deelgenomen, vermeldt hij de inname van De Wetsdorp op 24 november 1900, de mislukte inval in de Kaapkolonie, volgend op het doortrekken van de Caledonrivier, Sprinkaansnek bij Thaba Nchu, waar De Wet tijdens zijn terugtocht uit de Kaapkolonie op 14 december 1900 door de Britse linie naar het noorden brak, Van Rensburgdrift, Frederikstad, Bothaville en Leeuwkop.

Hij is tweemaal gewond, de tweede maal ernstig, maar hij is hersteld en heeft zich weer bij de Bittereinders in het veld gevoegd. Volgens eigen verklaring onderscheidde hij zich in het gevecht te Tienfontein bij Wepener en werd hij daarvoor eervol vermeld in een speciale dagorder ondertekend door president Steyn en generaal de Wet. Onder commandant Buys nam hij deel aan een "treinbuitერიj", dit is de ontsporing en verovering van een Britse trein⁶.

Maar drie en een halve maand voor de vrede eindigde voor deze dappere jonge Nederlander de oorlog. Op 16 of 18 februari 1902 raakte zijn commando onder commandant Piet Pretorius bij Boshof slaags met de Ierse Brigade onder majoor Paris. Op de vlucht werd zijn paard onder hem doodgeschoten en hij werd krijgsgevangene. Evenals vele andere guerrilla-strijders onder de Boeren was hij gekleed in Britse uniform, aan gevangen soldaten ontnomen, omdat zij geen kleren meer hadden. Hierop stelde het Britse opperbevel zware straf, in enige gevallen de doodstraf wegens spionage. Ook Douwes Dekker werd voor de krijgsraad te Kimberley gedaagd, behandeld als misdadiger, maar gelukkig niet doodgeschoten, doch met de aantekening misdadig of zoiets naar het krijgsgevangenkamp Trichinopoli in Zuid-Indië bij Ceylon gestuurd. Kort na zijn aankomst aldaar werd op 31 mei 1902 vrede in Pretoria getekend en mocht hij naar Java terugkeren, "op eigen kosten", zo voegt hij toe. Hij had een sterk gestel; de kroniekschrijver van de familie Douwes Dekker, Dr. Julius Pée, vermeldt, dat hij in 1898 de "grand prix d'Europe" wielrijden heeft behaald. Dat gestel heeft hem geholpen de sluipoorlog te doorstaan.

Vele jaren later, in 1938, heeft hij een kort relaas van zijn oorlogsavonturen geschreven bij het aanvragen van de oorlogsmedalje bij de Unieregering. Hij heeft vermoedelijk niet de decoratiemedalje gekregen, welke aan officieren is uitgereikt en in de Staatscourant van de Unie werd vermeld⁷, maar de gewone medalje, waarvan de uitreiking niet werd gepubliceerd; in die koerant is hij namelijk niet gevonden. Bij de medalje heeft hij mogelijk het speciale lint, bestemd voor in de oorlog

gewonden, ontvangen. Volgens familiebericht bezat hij de oorlogsmedalje, maar dit ereteken is met de meeste andere familiebezittingen verloren gegaan tijdens de Japanse bezetting van Nederlands Oost-Indië in 1942-45.

Evenals zijn broer Ernest was Jules niet geheel vrij van ijdelheid en mogelijk van grootspraak, maar ongetwijfeld was hij een moedige "Bittereinder".

Guido Douwes Dekkers zoon Niels heeft in een brief aan mij in 1972 Jules getypeerd als een "grote, blonde, knappe charmeur en 'lady-killer' — viermaal getrouwd geweest — vlot, voortvarend, maar ook niet erg vasthoudend en maatschappelijk daardoor op den duur afgezakt, langs de weg van 12 ambachten, 13 ongelukken . . . een aardige ijdel-tuit . . ." Guido heeft Jules in diens latere jaren financieel gesteund. Mogelijk niet toevallig weet Julius Pée niets over Jules' levensloop mee te delen⁸.

Lotgevallen van Ernest Douwes Dekker

Na Multatuli is deze de interessantste en veelzijdigste zoon van zijn begaafde familie. Pée weet na Multatuli over Ernest het meeste mede te delen. Hij doorliep de Hogere Burgerschool, namelijk in Soerabaja en Batavia, werd planters-assistent en laborant op Java, ging in 1900 naar Zuid-Afrika, werd na zijn terugkeer op Java in 1902 journalist, letterkundig schrijver⁹, Indonesisch nationalist, politicus en agitator tegen het Nederlands gezag over Indië, medestichter van de nationalistische "Indische Partij" in 1912 en moest in 1922 tijdelijk het politiek woelige vaarwater verlaten en in de organisatie van het onderwijs gaan: hierin stichtte hij enige scholen op Java. Na de Japanse bezetting van Oost-Indië sloot hij zich aan bij de nationalisten onder Soekarno, terwijl zijn oomzegger Niels Douwes Dekker daarentegen als voorlichtingsambtenaar in dienst van het Nederlandse gezag in Oost-Indië trad. Ernest nam toen de Bahasa-naam Setiabudhi aan, het geen bij benadering "Het goede streven getrouw" betekent.

De Indonesische nationalisten eerden hem als een der grondleggers van hun beweging en als held door hem tot Minister van Staat te benoemen en hem na zijn overlijden in 1950 een staatsbegrafenis te geven.

Niels Douwes Dekker typeert hem in zijn bovenaangehaalde brief als een "briljant intellectueel, . . . ijdel en eerzuchtig, maar op politiek, sociaal en literair gebied hoogst bekwaam, (in staat) om anderen voor hem door 't vuur te laten gaan en verlangend om als revolutionair meer te schitteren dan Multatuli. Opportunist, meeslepend redenaar en daardoor zich ontwikkelend tot demagoog."

Over het leven en de loopbaan van Ernest is door Nederlanders en Indonesiërs veel gepubliceerd¹⁰, maar de episode van zijn deelname aan de Boerenoorlog is zonder detaillering gebleven; hijzelf heeft ze kennelijk slechts terloops met weinig woorden vermeld. Mogelijk vond hij die episode later niet roemrijk genoeg; voor een linksgezind Indonesisch nationalist was het geen eer te hebben gestreden aan de zijde der Boeren, door gekleurde rassen en sommige blanken vanouds beschouwd als onder-

drukkers van deze rassen. Zijn biograaf Pée weet slechts het volgende mee te delen: "In 1900 ging hij naar Zuid-Afrika om voor de Boeren te vechten; hij stond aan het front onder Du Toit en De la Rey¹¹, werd gewond, gevangen genomen en via Kaapstad naar Ceylon overgebracht. Na de vrede keerde hij naar Java terug." De medalje voor trouwe dienst in de Boerenoorlog heeft hij niet aangevraagd. Wanneer en waar Ernest in Zuid-Afrika gevangen is genomen, is mij onbekend. Met het gevangentransportschip 'Ranee' is hij naar Ceylon gebracht, op de eerste reis van dit schip op 14 augustus met 599 gevangenen aan boord, eindigend op 1 september 1900. Hij is naar het kamp Ragama gestuurd en na de vrede vrijgelaten om terug te keren naar Java.

Ik heb hem gemakkelijk gevonden in de gedrukte "Alphabetical roll of the prisoners of war in Ceylon received between 8th August 1900, and 30th November 1901"¹². Zijn broer Jules komt daarin niet voor, omdat hij eerst in april of mei 1902 in India en niet op Ceylon is aangekomen. Volgens Niels Douwes Dekker heeft Ernest zich in het kamp op Ceylon evenals de andere Nederlanders daar een geestdriftig aanhanger van het Oranjehuis getoond. Hij was de tekenaar van het plaatwerk getiteld "Wilhelmina-dag op Ceylon", samengesteld ter gelegenheid van de verjaardag van Koningin Wilhelmina op 31 augustus 1901 en met een voorwoord van Boutens (bekend Nederlands dichter) in 1901 bij H. Kleinmann & Co. te Haarlem uitgegeven.

Het is jammer, dat over deze merkwaardige Nederlander in dienst der Boeren zo weinig bekend is. Misschien zal de familie-overlevering nog wat meer aan het licht brengen.

Guido, de jongste der drie Douwes Dekkers

Guido is als zestienjarige vrijwilliger zijn broers enige maanden later naar Zuid-Afrika gevolgd. Met het geven van lezingen over de geschiedenis der Boeren en met giften heeft hij het geld voor de overtocht naar Lourenço Marques bijeen gebracht. Hij heeft de terugtocht der Boeren in Oost-Transvaal meegemaakt, o.a. de slag bij Dalmanutha, en is weer terechtgekomen in Lourenço Marques. Daar meldde hij zich bij de consul-generaal van Transvaal, G. Pott, met de mededeling, dat hij terug wilde keren naar Indië. Pott dacht, dat hij Brits-Indië bedoelde en waarschuwde hem, dat de Engelsen ook dat land bezet hielden. Hij was een invloedrijk man in Lourenço Marques vóór de oorlog, maar kon blijkbaar weinig voor de jonge Nederlander doen, want Guido moest een schip naar Europa nemen en kwam zonder geld terecht in Triëst.^{12a} Daar heeft hij met losse karweitjes, o.a. schoenen poetsen, het geld voor de reis naar Java verdiend. Na ruim een jaar was hij terug in Batavia. Volgens zijn zoon Niels heeft hij in de oorlog nog een reis naar Ceylon ondernomen om de vrijlating van Ernest te vragen, maar de overweging van zijn verzoek werd achterhaald door de vrede op 31 mei 1902, waardoor Ernest weer vrij man werd.

Spoedig na zijn behouden terugkomst in Batavia heeft Guido zijn oorlogsherinneringen gepubliceerd in een Bataviaas dagblad, vermoedelijk

in "Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indië". De knipsels hiervan zijn door de familie Douwes Dekker tijdens de Japanse bezetting verloren.¹³

Guido is de rustigste en degelijkste der drie broers geweest. Pée deelt in 1937 kort en bondig over hem mede: "Guido Maximiliaan Gustaaf D. Dekker, geboren te Batavia 20 oktober 1883, streed evenals dr. Ernest D.D. in de rangen der Boeren, verkreeg onderwijzersakte, hoofdakte, kantoordiploma's, is thans ambtenaar in overheidsdienst te Bandoeng. Heeft schrijf- en tekenaanleg."¹⁴

Het is weinig waarschijnlijk, dat er buiten Zuid-Afrika een tweede gezin is geweest, waarvan alle drie zoons als vrijwilliger aan de zijde der Boeren hebben gestreden.

Aanvraag door A. J. A. Douwes Dekker

Vorm "B"

209/9/391

**AANVRAAG VOOR ZUIDAFRIKAANSE REPUBLIEK EN
ORANJE VRIJSTAAT OORLOGSMEDALJE 1899-1902**

Volle naam en tegenwoordig adres

J. A. J. Douwes Dekker, te Batavia, Nederl.Indië, Noordwijk 30

Rang bij Republikeinse krijgsmachten

enkele malen korporaal van patrouille en korporaal van brandwacht

Macht of Kommando waarbij de Aanvrager dienst deed

Bijna voortdurend onder Comm(andant) Theron in gemeenschap met Gen(eraal) Chr(istiaan) R(udolf) De Wet. Eenigen tijd onder Com-mandant P. Pretorius in de distrikten Kimberley en Boshoff.

Veldslagen of Gevechten waaraan deelgenomen

Kleine gevechten onvermeld.

Paardenkraal

Dalmanutha (Machadodorp)

Daarna over Barberton naar de Wet met rapport over het vertrek van Pres. Kruger met de 'Gelderland' naar Europa.

Inname van De Wetsdorp.

Tocht naar de Kaapkolonie.

Caledonrivier

Sprinkaansnek

Van Rensburgdrift en Frederikstad

Bothaville

Leeuwkop

Treinbuiterie onder Comm. Buys in het Heidelbergdistrict.

Bij speciale dagorder vermeld door pres. M. Th. Steyn en De Wet voor mijn gevecht bij Tienfontein (Wepenaar) en in het bezit van een lofwaardig getuigenschrift van Pres. Steyn.

Tabanshu

Twee malen gewond; eenmaal met ernstige complicaties als gevolg

Na hersteld te zijn weder op commando gegaan.

Werd 16 of 18 Februari 1902 in een gevecht nabij Boshof gevangen genomen door majoor Paris van de Irish Brigade. Mijn paard werd dood geschoten toen ons "pad moet gies".

Ik diende toen onder commandant Piet Pretorius die 3 april 1902 sneuvelde.

Werd in Kimberley gevangen gehouden, voor de Court Martial geleid en tenslotte voor de High Court. Werd steeds geboeid van de gevangenis naar het hof geleid. Reden: toen ik gevangen genomen werd was ik gekleed in de uniform van luitenant van de "Imperial Light Horse".

Daarna werd ik gezonden naa Trichinopolie in Britsch Indië.

Bij aankomst aldaar werd mij aangeraden mij zeer rustig te houden "for you are a tried prisoner".

Ik antwoordde: "Yes, I have been tried but I was not guilty!"

Men lachte schamper en zei: "That's for you to know and for us to find out."

Kort na mijn aankomst in Trichinopolie werd de vrede verklaard en kreeg ik verlof om op eigen kosten naar Java terug te keren.

Officier onder welke de aanvrager diende (Rang en Adres)

Daniël Theron (commandant) neef en opvolger van de onvergetelijke "Kapi", gesneuveld door groote nalatigheid van Generaal Liebenberg.

Officier die persoonlijk kennis draagt van de feiten (Rang en Adres)

Als boven en bovendien Mani-Malan.

Commandant Buys van het Heidelbergcommando.

Wijlen comm. P. Pretorius. Generaal De Wet. President Steyn en zoo vele anderen.

Burgers die met de feiten bekend zijn (Adres)

Reyneke, zwaar gewond gevangen genomen bij Tienfontein. Volgens berichten als oorlogsverminkte nog wonende te Pretoria.

Squire — Rebel uit de Kaapkolonie.

Neteling — In gevecht met kaffer vermoord omdat zijn geweer ketste.

Familie Scholten Klipfontein (Wepenaar).

(w.g.) Douwes Dekker

Gegevens over Ernest F. E. Douwes Dekker als krijgsgevangene op Ceylon in 1900-1902.

Bron: Alphabetical Roll of the prisoners of war in Ceylon received between 8th August, 1900 and 30th November, 1901 (gedrukt, aanwezig in het Staatsargief, Uniegebou, Pretoria)

Bladzijde 102-01:

Official number: 3272

Surname: Dekker Douwes

Christian Name: Ernst F. F.

Transport by which P.O.W. arrived: Ranee

Hut Roll in which description appears: 16

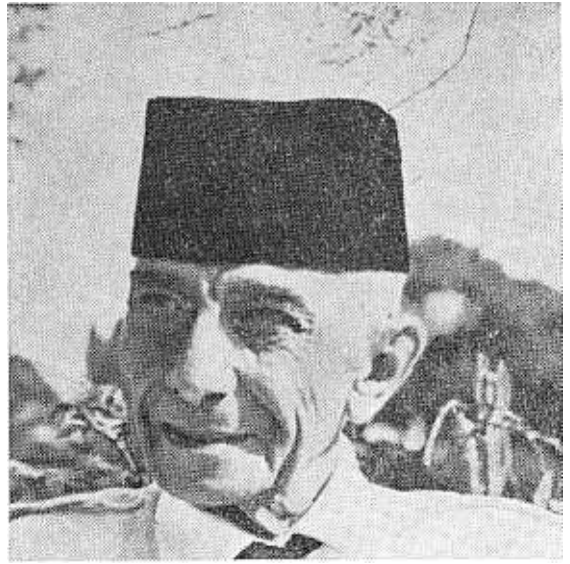
Remarks: R. (symbool van „P.O. War at Ragama Camp” op titelblad van de Alphabetical Roll).

1. Mijn voornaamste bron voor de kennis van de geschiedenis der familie Douwes Dekker is het boek van Dr. Julius Pée, *Multatuli en de zijnen, Naar onuitgegeven brieven, met een stamboom en illustraties*; Wereldbibliotheek N.V., Amsterdam 1937, 456 pp., bandontwerp N. Douwes Dekker (d.i. Niels Alexander Douwes Dekker).
2. De vertolker van deze familie-overlevering aan mij is de heer Niels Alexander Douwes Dekker te Huizen (N-H), jongste zoon van Guido M. G. Douwes Dekker.
3. Zie “Vorm ‘B’ (d.i. formulier ‘B’), Aanvraag voor Zuidafrikaanse Republiek en Oranje Vrijstaat Oorlogsmedalje 1899-1902”, no. 209/9/391, ten name van J. A. J. Douwes Dekker, 1938, in Archief oorlogsonderscheidingen, Militère Hoofkwartier, Pretoria, goedgekeurd door generaal George E. Brink blijkens zijn handtekening op de aanvraag.
4. R. W. Schikkerling, *Hoe ry die Boere, 'n Kommando-dagboek*; Afrikaanse Pers-Boekhandel, Johannesburg 1964, 402 pp., Engelse uitgave onder de titel *Commando Courageous* in 1965.
5. Andere gissingen, zoals Paardenkraal bij Krugersdorp en Paardenplaats (dit is een hoge heuvel, uitloper van de Mauchberg bij Pelgrimsrust, waar op 8 september 1900 de stelling der Boeren is aangevallen en ingenomen door de Britten onder Redvers Buller en Ian Hamilton), zijn weinig waarschijnlijk.
6. Dit zou het gevecht bij Vlaklaagte in het distrikt Heidelberg op 9 december 1900 kunnen zijn geweest. Zie M. H. Grant and other editors, *History of the War in South Africa*; Londen 1910, deel 4, p. 28. Maar Jules' deelname aan dit treingevecht botst chronologisch met zijn deelname aan De Wets inval in de Kaapkolonie en diens terugtocht naar de Vrijstaat, met name aan het gevecht bij Sprinkaansnek op 14 december 1900. Misschien doelde Jules op zijn deelname aan operaties door commandant Buys in de noord-oostelijke Vrijstaat, welke eindigden met diens gevangennamen in november 1901. Zie L. S. Amery, ed. *The Times History of the War in South Africa 1899-1902*, deel 5, Londen 1907, p.419.
7. De medalje als “dekoratie voor trouwe dienst” is onder andere toegekend aan kapitein C. G. S. Sandberg volgens de Staatskoerant te Pretoria, no. 1448 van 22 september 1939. Sandberg beeldt de medalje af tegenover p.337 van zijn boek *Twintig jaren onder Krugers Boeren in voor- en tegenspoed*; Amsterdam 1943.
De medalje voor dekoratie, waarvan de uitreiking in de Staatskoerant placht te worden bekend gemaakt, de gewone medalje, waarvan de uitreiking niet in deze courant werd vermeld, en het lint uitgereikt aan oorlogsgewonden zijn met beschrijving van de kleuren afgebeeld in J. L. Smail, *Those restless years (Dealing with the Boer Wars and Bambata Rebellion)*; Howard Timmins, Kaapstad 1971, p.146 en 147.
8. Pée, *Multatuli en de zijnen*, p.432, schrijft over hem opvallend kort: “Jules Alexandre Jean D.D., geboren te Soerabaja 30 Maart 1878, grand prix d'Europe wielrijden 1898. Meer stipte inlichtingen heb ik over hem niet kunnen inwinnen.” Deze bondigheid staat in grote tegenstelling tot het bijzonder uitvoerige relaas van Pée over Ernest.

9. J. de Kadt heeft in zijn bespreking van Rob Nieuwenhuys, *De Oost-Indische Spiegel, Wat Nederlandse schrijvers en dichters over Indonesië hebben geschreven, vanaf de eerste jaren der Compagnie tot op heden*, Querido, Amsterdam 1972, 655 p.p. in het weekblad *Accent* van 23 december 1972 geschreven op p.49: "Ook de Indo-beweging en haar literatuur schiet erg te kort (d.w.z. zijn te kort behandeld). En het is merkwaardig dat zelfs de naam van de man die aan de oorsprong van de 'nationalistische' beweging staat en die de overgang van 'Indo' tot 'nationalist' voltrok, Multatuli's neef Ernst Douwes Dekker, niet vermeld wordt. De literaire kwaliteiten van *Het boek van Siman de Javaan* en van de andere geschriften van E. Douwes Dekker mogen dan niet hoog liggen, heel wat van de door Nieuwenhuys vermelde schrijvers zijn ook geen bollebozen." — Ook in andere besprekingen van Nieuwenhuys' zeer verdienstelijk beoordeelde overzicht is gewezen op het ontbreken van Ernest Douwes Dekker.
10. Van deze publikaties noem ik slechts de volgende:
D. M. G. Koch, "Dr. E. F. E. Douwes Dekker", in *Oriëntatie*, no. 34, 1950, pp.56-64. Koch kenschetst Ernest als een strijdbare, romantische idealist vol dadendrang en ijdelheid, als een soort Don Quichotte en d'Artagnan (leider van De Drie Musketiërs, roman van Alexandre Dumas). Op p.56 schrijft Koch: "Toen de oorlog in Zuid-Afrika uitgebrosen was, begeesterde de gedachte, de Boeren tegen de Engelschen te gaan helpen, hem dermate, dat hij als vrijwilliger mee ging vechten. Hem kennende, neem ik aan, dat hij menig staaltje van persoonlijke moed gegeven heeft. Maar hij werd gevangen genomen en bracht twee jaren in een gevangenenkamp op Ceylon door". En op p.59 verklaart Koch Ernests actie tegen de Nederlandse overheersing van Oost-Indië althans ten dele uit zijn deelname aan de strijd der Boeren: "Wat hij in Zuid-Afrika zag en hoorde versterkte hem in zijn afkeer van het kolonialisme. Het Britse zogoed als het Nederlandse koloniale bewind was grievend onrecht."
D. M. G. Koch, "E. F. E. Douwes Dekker", in *Batig slot, Figuren uit het oude Indië*; De Brug-Dambatan, Amsterdam 1969, p.118-129.
Paul W. van der Veur, "E. F. E. Douwes Dekker, Evangelist for Indonesian Political Nationalism", in *The Journal of Asian Studies*, vol. 17, no. 4, U.S.A. Augustus 1958.
11. Dit moeten de generaals S. P. du Toit en J. H. de la Rey zijn geweest. Het bedoelde front moet dat bij Kimberley in oktober 1899 tot februari 1900 zijn geweest.
12. aanwezig in het Staatsargief, Uniegebou, Pretoria.
- 12(a) Het Leyds-archief in het Uniegebou te Pretoria, band 62/a, bevat een reisverslag door H. T. D. de Cock en een lijst van uitbetalingen in Triest gedaan aan oorlogsvrijwilligers van buiten de Boerenrepublieken alsmede van personen die door de Britse overheid uit Zuid-Afrika waren verbannen, die met het stoomschip 'Styria' van Lourenço Marques naar Triest — destijds in Oostenrijk-Hongarije — zijn vervoerd. De regering der Zuid-Afrikaansche Republiek heeft dit schip door bemiddeling van de firma Wilcken en Ackermann gecharterd om ongeveer 400 van de bovengenoemde personen te vervoeren. Het is op 31 oktober 1900 in Triest aangekomen. De lijst is een interessante staalkaart van bekende en minder bekende namen en van nationaliteiten. Daar tussen staat G. Douwes Dekker, de jongste van de drie broers, als passagier derde klas met bestemming Batavia. Hij heeft van de Transvaalse regering in Lourenço Marques £1/10/- ontvangen en in Triest £8/10/- en reiskosten voor de reis naar zijn eindbestemming. Dit reisgeld is volgens familiebericht echter niet voldoende geweest.
13. In *Nieuws uit Zuid-Afrika*, maandblad te Haarlem gedrukt, van juni 1973, p.21, heb ik een korte schets van de drie broers Douwes Dekker in Zuid-Afrika gegeven en vervolgd met een oproep tot de lezers om voor f.100 beloning de artikelen van Guido D.D. op te sporen in een der Nederlands-Indische dagbladen te Batavia verschenen (vermoedelijk in *Het Nieuws van den Dag*, jaargang 1902, '03 of '04) en aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.
14. Pée, *Multatuli en de zijnen*, p.439.

Linkse afbeelding hieronder:

Plaquette van Dr. Ernest François Eugène Douwes Dekker (1879-1950), gemaakt door J. C. Wienecke, gedagtekend Zeist 1924; foto ontleend aan Julius Pée, 'Multatuli en de zijnen', Wereldbibliotheek N.V., Amsterdam 1937, p.427. J. C. Wienecke, geboren te Heiligenstadt in Saksen in 1872, was beeldhouwer, medaljeur en stempelsnijder van de Rijksmunt te Utrecht. Hij was een kleinzoon van Catharina, zuster van Eduard Douwes Dekker ("Multatuli").

Rechte afbeelding hierboven:

Ernest François Eugene Douwes Dekker als Dr. Setiabudhi, d.w.z. als Indonesisch nationalist en Moslim, kenbaar aan de tarboosh of fez, bij zijn 70ste verjaardag in 1949 — foto van Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam

Guido Maximiliaan Gustaaf Douwes Dekker (1883-1959) op 75-jarige leeftijd kort voor zijn dood — foto van Niels A. Douwes Dekker